
ХРОНІКА

ЧЛЕН-КОРЕСПОНДЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ ІГОР НАУМКО – ЛІДЕР ЛЬВІВСЬКОЇ ТЕРМОБАРОГЕОХІМІЧНОЇ ШКОЛИ (ДО 70-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Десятого червня 2021 р. виповнилося 70 років Ігорю Михайловичу Наумку – знаному українському вченому-мінералогу й геохіміку, члену-кореспонденту НАН України, доктору геологічних наук, професору, багатолітньому завідувачеві відділу глибинних флюїдів Інституту геології і геохімії горючих копалин (ІГГГК) НАН України, лідеру всесвітньовідомої наукової термобарогеохімічної (мінералофлюїдологічної, як любить її називати ювіляр) школи професорів Миколи Єрмакова й Володимира Калюжного.

Народився Ігор Наумко 10 червня 1951 р. у с. Зубів Міст Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл. в учительській родині Михайла Йосиповича й Ганни Михайлівни Наумків. Після відкриття Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну батьки переїхали на Забужчину, тому Ігоря якийсь час виховували бабуся й дідусь у с. Велика Грушка біля Кам'янки-Бузької. Восьмирічну школу він закінчив у с. Корчів Забужького (нині Сокальського) р-ну, а середню освіту здобув (із золотою медаллю) у м. Белз – славній князівській і воєводській столиці. Малою батьківщиною Ігоря стали мальовничі береги Солокії.

Протягом 1968–1973 рр. І. Наумко навчався на геологічному факультеті Львівського державного університету (ЛДУ) імені Івана Франка, на який поступив за порадою брата мами – відомого геолога-мінералога М. Куровця, випускника геологічного факультету ЛДУ, багаторічного проректора Івано-Франківського інституту нафти і газу (нині Івано-Франківський національний університет нафти і газу). Навчання Ігор удало поєднував з активною науковою діяльністю в мінералогічному гуртку, у 1973 р. брав участь у все-союзному конкурсі студентських наукових робіт. Дипломну роботу на тему “Мінералогія и условия формирования Прасоловского рудопоявления золота (Курильские острова)”, виконану під керівництвом тодішньої завідувачки кафедри мінералогії А. Ясинської, захистив на “відмінно” й отримав диплом з відзнакою з присвоєнням кваліфікації інженера-геолога за спеціальністю *геохімія*.

Після закінчення університету протягом 1973–1975 рр. І. Наумко перебував на військовій службі – був начальником радіометричної й хімічної лабораторії та командиром взводу технічного забезпечення окремого армійського батальйону хімічного захисту.

З 1975 р. діяльність Ігоря Михайловича пов'язана з ІГГГК НАН України, у якому він пройшов шлях від інженера, молодшого і старшого наукового співробітника до завідувача відділу геохімії глибинних флюїдів, протягом 1987–1992 рр. був ученим секретарем, 1992–1998 – заступником директора з наукової роботи, 1996–1997 – в. о. директора Інституту. У 1980 р. І. Наумко закінчив навчання в аспірантурі під керівництвом професора В. Калюжного, а 1987 р. успішно захистив кандидатську дисертацію на тему “Условия формирования камнесамоцветной и редкометальной минерализации в гранитных пегматитах Украинского щита (по данным исследования флюидных включений в минералах)”. У 1996 р. йому присвоєно вчене звання старшого наукового співробітни-

ка за спеціальністю *геохімія*. У 2006 р. І. Наумко захистив докторську дисертацію на тему “Флюїдний режим мінералогенезу породно-рудних комплексів України (за включеннями у мінералах типових парагенезисів)””; у 2021 р. йому присвоєно вчене звання професора за спеціальністю 103 – “Науки про Землю” і обрано членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю *геохімія*.

Ігор Наумко (у центрі) серед співробітників відділу геохімії глибинних флюїдів ІГГГК НАН України, 2001.

Наукові розробки Ігоря Михайловича надзвичайно багатогранні. Вони охоплюють широкий спектр фундаментальних і прикладних питань геохімії флюїдного середовища мінералонафтидогенезу в різних геофлюїдодинамічних палеоситуаціях літосфери. Учений працює в рамках таких наукових напрямів, як “Термобарометрія і геохімія газів прожилково-вкрапленої мінералізації у відкладах нафтогазоносних областей і металогенічних провінцій” і “Надра Землі – природний фізико-хімічний реактор”. Визначено геохімічні й термобарометричні параметри флюїдного середовища кристалізації мінералів, реконструйовано фізико-хімічну природу, просторово-часову послідовність прояву й мінливість параметричних характеристик флюїдів. Підсумком наукових розробок І. Наумка стала термобарогеохімічна модель глибинного мінералофлюїдогенезу – модель еволюції глибинних флюїдів (за включеннями в мінералах) у літосфері, у рамках якої з’ясовано основні чинники міграції, трансформації, диференціації й акумуляції флюїдів і розкрито фізико-хімічну природу й просторово-часову послідовність їхнього прояву в різних геофлюїдодинамічних палеоситуаціях.

Разом з В. Калюжним, О. Винар і О. Матвієнком Ігор Михайлович досліджував *PT*-умови і склад мінералоутворювальних флюїдів післямагматичних утворень, генетично і просторово пов’язаних з гранітоїдами Українського щита, передусім, гранітних пегматитів і метасоматично змінених гранітів у зв’язку з формуванням коштовнокам’яної, п’езооптичної й рідкіснометалевої мінералізації. У співпраці з М. Братусем з’ясовано

генетичну спрямованість і фізико-хімічні умови метасоматозу родовищ золота клинцівського типу на УЩ. Разом з З. Ковалишином визначено мінералого-генетичні особливості кварцово-жильних рудопроявів зон тектономагматичної активізації в пізньому протерозої (Український щит) і неогені (Закарпаття).

Доповідь І. Наумка “Академік Євген Лазаренко і розвиток мінералофлюїдології в Україні” на Сьомих наукових читаннях імені академіка Євгена Лазаренка, 2012.

Завдяки дослідженням, проведеним разом з І. Зінчуком, виявлено двофазову рівновагу флюїдів, зумовлену їхнім нерівноважним станом в ослаблених зонах за температури близько 200 °С (що забезпечувало максимальну збереженість вуглеводнів у земній корі незалежно від їхнього генезису) і значний вміст насичених вуглеводнів (метан, етан, пропан), з якими паралелізують високі відносні значення водо- й газонасиченості.

У співпраці з Й. Своренем на концептуальних засадах абіогенно-біогенного дуалізму створено нову теорію генезису й синтезу природних вуглеводнів, згідно з якою велетенські й надвелетенські родовища нафти і газу утворилися з неорганічних та органічних вуглеводневмісних сполук за жорстких фізичних, фізико-хімічних і геологічних умов земної кори.

Отримані І. Наумком фундаментальні результати сприяють відтворенню умов флюїдонасиченості надр і формування родовищ корисних копалин різної генези, вирішенню таких важливих питань, як глибинна дегазація і флюїдний режим літосфери (тектоносфери), джерела й геохімічна спеціалізація флюїдів у земній корі та походження природних вуглеводнів, динаміка мінералогенезу й умови просторово-часової локалізації корисних копалин. У цьому аспекті вперше акцентовано на можливостях термобарогеохімії як фундаментальної науки про включення в мінералах для реконструкції флюїдного середовища мінералонафтидогенезу в надрах Землі й доведено, що у включеннях у мінералах реально відображені процеси синтезу й генезису природних вуглеводнів, міграції вуглеводневих флюїдів та їхньої локалізації в родовищах нафти й газу.

Учасники Восьмих наукових читань імені Євгена Лазаренка на Верецькому перевалі Карпат, 2014. Зліва направо: І. Наумко, О. Матковський, Є. Сливко, М. Павлунь, П. Білоніжка.

І. Наумко (ліворуч) та О. Матковський – учасники чергової сесії Наукового товариства імені Шевченка, 2016.

Масштабні результати досліджень І. Наумка висвітлені в численних наукових звітах і сотнях публікацій. Він автор і співавтор понад 530 наукових праць, серед яких 10 монографій: “Мінералоутворюючі флюїди постмагматичних утворень гранітоїдів Українського щита” (1987), “Розвиток науки в західних областях Української РСР за роки Радянської влади. 1939–1989” (1990), “Флюїдний режим мінералоутворення в літосфері (в зв’язку з прогнозуванням корисних копалин)” (1994), “Карпатська нафтогазоносна провінція” (2004), “Мінерали Українських Карпат. Силікати” (2011), “Комплексне

освоєння газовугільних родовищ України на основі потокових технологій буріння свердловин” (2013), “Нетрадиційні джерела вуглеводнів України. Кн. 7. Метан вугільних родовищ, газогідрати, імпактні структури і накладені западини Українського щита” (2013), “Мінерали Українських Карпат. Процеси мінералоутворення” (2014), “Нетрадиційні джерела вуглеводнів України. Кн. 1. Нетрадиційні джерела вуглеводнів: огляд проблеми” (2014), “Термобарогеохімія в Україні” (2021), а також шість довідково-бібліографічних видань і низка методичних розробок.

І. Наумко (у центрі) серед учасників Дев'ятого з'їзду УМТ, 2017.

Значимою є науково-організаторська діяльність І. Наумка. Багато років він віддав праці в адміністрації ІГГК НАН України на посадах ученого секретаря, заступника директора з наукової роботи і в. о. директора Інституту. У різні роки був членом спеціалізованих учених рад ІГГК НАН України (заступник голови), ЛНУ імені Івана Франка, ДУ “Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України”. Ігор Михайлович – член редколегій періодичних наукових видань “Геологія і геохімія горючих копалин” (заступник головного редактора), “Мінералогічний журнал (Mineralogical Journal)”, “Мінералогічний збірник”, “Праці наукового товариства імені Шевченка. Геологічний збірник”, “Геодинаміка”, секції геології, геофізики та географії (секції раціонального природокористування) Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (Національної премії імені Бориса Патона), дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, Всесоюзного й Українського мінералогічних товариств, ВГО “Спілка геологів України”.

Ігор Наумко працював і на педагогічній ниві. Протягом 1993–1995, 2008–2010 і 2013–2015 рр. був головою Державної екзаменаційної комісії з захисту дипломних робіт і проєктів випускниками геологічного факультету ЛНУ імені Івана Франка, 1996–1997 – очолював філію кафедр мінералогії та загальної геології на базі ІГГК НАН України, керував переддипломними й виробничими практиками студентів, був консультантом

стажування викладачів університету. На посаді доцента кафедри фізики Землі ЛНУ імені Івана Франка (2000) розробив навчальні програми для спецкурсів “Флюїди в земній корі”, “Мінералогія і геохімія геосфер Землі як планети”, “Космічна геологія і мінералогія”, “Основи гемології” (для бакалаврів та для спеціалістів і магістрів). Три аспіранти Ігоря Михайловича захистили кандидатські дисертації.

Наукові здобутки вченого позитивно оцінено в періодичних виданнях “Мінералогічний журнал (Mineralogical Journal)”, “Геологічний журнал”, “Мінералогічний збірник”, “Инновационный дайджест” та ін. Ігоря Михайловича відзначено відомчими нагородами, серед яких Почесні грамоти Президії НАН України (2001) і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (2011), медаль В. І. Лучицького (2001), Срібний нагрудний знак ВГО “Спілка геологів України” (2006), грамоти ІГГГК НАН України (2011, 2021), медаль імені С. К. Лазаренка “За внесок у мінералогію” (2017), ювілейна Почесна грамота на честь 100-річчя НАН України (2018), грамота Львівської обласної ради (2019), відзнака НАН України “За підготовку наукової зміни” (2021).

Ігор Наумко – прекрасний сім’янин. Разом з дружиною Ганною Михайлівною, педагогом, вони виховали двох чудових дітей: сина Олега – програміста й доньку Олесю – теж педагога. Ігоря Михайловича вирізняє любов до рідного краю й села, у якому зростає і мужнів, пам’ять про батьків, повага до сусідів, односельців, однокласників і однокурсників.

Ювіляр зустрічає своє 70-річчя сповнений фізичних і духовних сил, творчих задумів. Знаний учений, здібний організатор наукової роботи, він творчо розвиває всевітньовідому наукову школу свого вчителя, професора Володимира Антоновича Калюжного. І. Наумко здобув заслужений авторитет і повагу серед широкого кола геологів та наукової спільноти України.

Колектив геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка щиро вітає Ігоря Михайловича Наумка зі славним ювілеєм. Зичимо доброго здоров’я й довголіття в достатку й любові рідних і близьких, у повазі друзів і колег, здійснення творчих задумів і досягнення нових наукових здобутків в ім’я майбутнього української науки.

*Орест Матковський, Микола Павлунь,
Леонід Скакун, Євгенія Сливко*